فهرست مطالب

چکیده ۲

مقدمه ۳

القاء ضد ارزشها به جای ارزشها ۴

الگودهی ماهواره به خانواده ها ۴

اثر گذاری ماهواره بر ارتباط عاطفی زوجین ۵

ترویج خانواده های بدون ازدواج (هم خانگی ها) ۶

تاثیرات ماهواره در تزلزل بنیان خانواده ۶

زدن زیرآب بنیان خانواده ۸

سست شدن بنیان خانواده ۹

الف. دختران فراری ۹

ب. بدحجابی و زنان خیابانی ۹

ج. تأثیر منفی بر روابط بین افراد ، اختلاف خانوادگی و شکستن حریم های خانواده ۱۰

د. ترویج هوس خواهی و تنوع طلبی ۱۰

به عنوان چشم های شیطانی ۱۱

هدف اصلی پخش فیلم ها و سریالها در شبکه های ماهواره ای ۱۲

۱. ایجاد خانواده بی قید در برابر خانواده های سنتی ۱۲

۲. ترویج و عادی جلوه دادن خیانت زن و شوهر به یکدیگر ۱۲

عوامل گرایش به ماهواره در خانواده ۱۲

راهکارهای پیشنهادی ۱۳

نتیجه گیری ۱۴

منابع ۱۶

چکیده

امروزه ، ماهواره این ابررسانه ی جمعی با نفوذ در حریم خلوت و خصوصی مردم ، تبدیل به فرمانروای اجتماعی و فرهنگی شده تا فرهنگ و ارزشهای جامعه غربی را بتدریج و بدون مقاومت جایگزین دغدغه و هویت کاربران خود کند. این رسانه قدرتمند ، امروزه بیش از پیش جایگاه ویژه ای را نزد خانواده های ایرانی پیدا کرده است. ظهور تکنولوژی های نوین ارتباطی به همراه تحولاتی ، بسیاری از کارکردهای خانواده را دچار اختلال کرده است. تحولاتی که خود منشأ بروز دگرگونیهای عمیق و اساسی در نوع روابط و ارزشهای خانوادگی می باشند. بسیاری از این تحولات و دگرگونی ها از بیرون بر خانواده تحمیل می شود. پیامدهای مواجهه مخاطبان ایرانی با برنامه های شبکه های ماهواره ای دغدغه های بسیاری را برای جامعه کارشناسی ایجاد کرده است. به همین دلیل برنامه ریزی برای شناسایی ، پیشگیری و کاهش آسیبهای ناشی از آثار سوء فیلم های ماهواره ای بر خانواده لازم و ضروری است. در این تحقیق نگارنده به بررسی مهمترین آسیبهای ناشی از آثار سریالهای ماهواره بر خانواده پرداخته و راهکارهایی جهت مقابله و کاهش تهدیدات ارائه داده است. و بیشتر به روش کتابخانه ای معطوف شده است.

کلید واژه ها : خانواده ، ماهواره ، فیلم ، غرب

مقدمه :

خانواده در تمام فرهنگها کانون شکل گیری هویت فرد است. هیچ فردی جدا از خانواده اش قابل تعریف نیست و خانواده رکن اصلی سازنده ی فرد و شخصیت اوست. (ثنایی ، ۱۳۷۹). خانواده پایه بنیادین اجتماع ، سلول سازندۀ زندگی انسان ، خشت بنای جامعه ، کانون اصلی حفظ سنت ها ، هنجارها و ارزشهای اجتماعی است و شالوده ی استوار پیوند های اجتماعی و روابط خویشاوندی و کانونی برای بروز و ظهور عواطف انسانی و پرورش اجتماعی است. خانواده واحدی است که بر اساس ازدواج پدید می آید و از آغاز پیدایی خود ، همچون حریمی امن ، زندگی انسان را در بر گرفته و موج تازه ای در درون شبکه ی خویشاوندی ایجاد می کند که شمار زیادتری از خویشاوندان را نیز به هم پیوند می دهد. انسان در خانواده ، فرایند جامعه پذیری را می آموزد که مجموعه ای از بایدها و نبایده است و بالاخره نقش هایی را در روابطش با دیگران یاد می گیرد. تعاریف فوق نشان دهنده ی اهمیت فوق العاده ی این بنیان کوچک اجتماعی است و تاثیر آن در تمامی شئون زندگی افراد به ویژه فرزندان است. اما این سیستم نیز مانند هر سیستم دیگری دستخوش حوادث تلخی می شود و همیشه در امان و به دور از تهدید نیست. پایه های هر جامعه ، ریشه در ارزشها و نظام عقیدتی آن دارد. بنابراین برای تضعیف هر جامعه ، کافی است تا فرهنگ آن را تضعیف کرد. با این کار افراد جامعه از خود بیگانه شده و برخلاف آنچه که حقیقت فرهنگی آنها را تشکیل می دهد ، رفتار می کنند. امروزه شیوه های ضربه زدن به فرهنگ و هویت ملی یک کشور تغییر یافته و دشمنان سعی می کنند از طریق جنگ نرم افزاری به فروپاشی بنیان خانواده و آرا و عقاید جوانان آن مرزوبوم نایل آیند. شبکه های ماهواره ای با حضور در خانه ی ایرانیان به خصوصی ترین حوزه های زندگی آنان دسترسی پیدا کرده و با نمایش مناسبات و روابط ناسازگار با زندگی ایرانی الگوهای مختلف زندگی خانوادگی را معرفی می کنند. این در حالی است که محتویات چنین روابط و ارتباطاتی بر اساس واقعیاتی زندگی ایرانی بنا شده و با عناصر دینی و آیین اسلامی فاصله دارد. بدین منظور این مقاله در صدد بررسی آثار سوء فیلم های ماهواره ای به عنوان یکی از مهمترین رسانه های دیداری در متحول ساختن روابط خانوادگی و ایجاد تغییر در کارکردهایی آن و تلاش می کند به این سوال پاسخ دهد که ماهواره چگونه روابط خانوادگی را دستخوش تغییر و تحول می سازد و منجر به تضعیف بنیان خانواده می شود و در پایان برای رفع اینگونه معظلات پیشنهادی ارائه شود تا شاید بتوان گامی کوچک در ارتقای سطح آگاهی خانواده ها برداشت.

به طور کلی می توان آثار شبکه های تلویزیونی ماهواره ای را بر اساس تحقیقات انجام شده به قرار زیر دسته بندی کرد:

القاء ضد ارزشها به جای ارزشها

شبکه های ماهواره ای قادرند احساس شخص از واقعیت را تغییر بدهند و با تاثیر گذاری بر روی افکار و روان مخاطبان خود ، براحتی نوع دیدگاه و سلایق مردم را متحول سازند. این واقعیت را نباید نادیده گرفت که ارزشهای غیر اخلاقی براحتی از طریق ماهواره در قالب قواعد و هنجارها و نمادها قابل پیاده شدن در محیط گرم خانواده است. ماواره با توجه به توانمندی هایی که دارد ، یکی از عوامل بسیار مهم دگرگونی ارزشها و باورها می باشد ، چه اینکه قادر است با برنامه ریزیهای دقیق و کنترل شده ، اندیشه های مردم یک جامعه را شکل دهد و رفتار آنان را بصورت دلخواه سمت و سو دهد.

شبکه های ماهواره ای در قالب میان برنا مه ها و آگهی ها ، ارزشهای متفاوتی چون فرهنگ برهنگی ، مصرف گرایی ، تجمل پرستی ، ترویج بی مبادلاتی اخلاقی و ... را به نمایش گذاشته و رفته رفته فرهنگ وقار و پوشیدگی به فراموشی سپرده شده ، رقابت برای عرضه هرچه بیشتر جذابیت های جنسی ، به فرهنگ غالب در کشور تبدیل شده است.

قدرت تاثیر گذاری ماهواره محدود به تغییر ارزشها تنها در حوزه تضعیف ارزشها و ارزشهای جایگزین در رفتار بینندگان نمی باشد ، بلکه این رسانه قادر است در حوزه های مربوط به حریم های خصوصی افراد نیز به طور خاص ، تغییراتی ایجاد کند. « و گاهی به فرد بدون اینکه در جریان باشد تحمیل می شود ، یعنی وجدان آدمی را دستکاری می کند»(لوفور ۱۹۹۹) چنین تغییراتی ، بسترهای مناسبی برای آسیب رسانی علیه خانواده و پیامد های ناگوار آن فراهم می سازد.

شبکه های ماهواره ای ، هویت تازه ای به مشاهده گران خود می بخشند و آنها را وامی دارند تا ارزشهای غلط و فاسد را جایگزین ارزشهای اخلاقی دانسته و سعی در حفظ و ثبات آنها برآیند ، چرا که زبان تصویر ، قدرت فوق العاده ای در جهت تحکیم با تضعیف ارزشها دارد ، از این رو برنامه های ماهواره در کشورهای سازنده ، شاید مناسب حال مردم آن جامعه و در جهت سیاست های حاکم بر آنان باشد ، ولی در جامعه ای که آن روابط ، ارزشها و هنجارها به گونه ای دیگر است ، نتیجه ی عکس داده و هنجار های جامعه اسلامی را مورد حمله قرار می دهد و خانواده را دچار تغییر می کند که اگر به درستی مدیریت نشود ، خانواده ها دچار تزلزل خواهند شد.

الگودهی ماهواره به خانواده ها

تاثیر برنامه های ماهواره بر افکار عمومی و عملکرد مخاطبان بویژه از نظر تربیتی و جامعه پذیری امر روشنی است. کانال های ماهواره ای موجب می شوند زنان و دختران جوان ، با دیدن فیلم ها و سریالهای شبکه های فارسی زبان ، مطابق حس همزاد پنداری ، به تقلید از نوع پوشش و آرایش هنرپیشگان برآمده ، سعی در هرچه شبیه تر کردن خود با آنها کنند. بواسطه معرفی الگوهای ذهنی و عملی رفتار، در گذر از برنامه های مختلف ،

معرفی شخصیت ها و سمبل های مطرح شده ، شخصیت های سریالها، فیلم ها و ... پس از مدتی تعدادی از این الگوها را در بینندگان خود درونی می کند(منادی ۱۳۸۵). یادگیری از راه مشاهده ، یکی از تئوریهایی است که رفتار الگوهای بینندگان را در بروز رفتارهای نابهنجارانه تبیین می کند. الگو هایی که امروزه افراد برای خود بر می گزینند و از رفتارهای آنان پیروی می کنند. بندورا معتقد است عوامل مختلفی کنترل رفتار انسان را در دست دارد که سبب بروز چنین رفتارهای نابهنجارانه می شود. به اعتقاد بندورا مطابق« دیدگاه یادگیری اجتماعی ، مردم نه بوسیله نیروهای درونی رانده می شوند ، نه محرک های محیطی آنان را به عمل سوق می دهند ، بلکه کارکردهای روانشناختی بر حسب یک تعامل دو جانبه بین شخص وعوامل تعیین کننده ی محیطی تبیین می شوند ، به طور دقیق " شخص" ، "محیط" ، "رفتار شخص" برهم تاثیر و تأثر متقابل دارند و هیچ کدام از این سه جزء را نمی توان جدا از اجزای دیگر به عنوان تعیین کننده ی رفتار انسان به حساب آورد » (سیف ۱۳۷۴). اغلب سریالهای به ظاهر خانوادگی حاوی داستانهایی از عشق ها و روابط نا متعارفی است که بیننده را بعد از مدتی به طور غیر ارادی و ناخودآگاه وارد به همسان سازی زندگی واقعی و شخصی خویش با تصاویر پخش شده از ماهواره می کند. مصادیقی چون خیانت به همسر ، افزایش سن ازدواج ، بی تفاوتی به حریم خانواده و بی بندوباری فکری و فرهنگی در جامعه ، نمونه ی بارزی از نتیجه ی الگوپذیری از الگوهای غلط برنامه های ماهواره ای است.

اثر گذاری ماهواره بر ارتباط عاطفی زوجین

گسترش و استفاده ی افراطی ماهواره با کارکرد متنوع خود و دگرگون سازی های پیوسته اش ، رفته رفته آسیب پذیر شده و استحکام خانواده را به مخاطره می اندازد ، در این صورت خانواده قوی ترین عامل دوام و رشد خود را که عاطفه و صمیمیت میان اعضاست ، به دست فراموشی می سپارد ، برنامه های ماهواره به تدریج جای ارتباط بین فردی از نوع چهره به چهره را گرفته و توانسته اند فضای انفرادی را به جای فضای جمعی و اجتماعی خانواده حاکم کنند ، به گونه ای که در ابتدا به افزایش فردگرایی و کاهش جمع گرایی منجر شده و با رخنه در محیط گرم خانواده ترویج مفاسد دینی ، عفاف زدایی و ایجاد حس رقابت زن و شوهر نسبت به یکدیگر ، عامل مهمی در آسیب رساندن به انسجام خانواده شوند. در کشورما بیشترین مخاطبان تلویزیون را زنان تشکیل می دهند همین باعث شده برنامه های این نوع شبکه ها با هدف قرار دادن شخصیت زن و القاء کردن فرهنگ غربی به او بتوانند شخصیت حقیقی زن مسلمان ایرانی را متزلزل ساخته و بنیان خانواده را به شدت تضعیف کنند.

در شبکه های ماهواره ای شدت بخشیدن به رقابتهای اقتصادی میان زن و مرد به جای پیوندهای عاطفی مستحکم نشده ،ارائه تعریف نادرست از زندگی مشترک ، موجب شده تا مفهوم عشق واقعی و تعهد به رقابت و سوء تفاهم تبدیل شود.

ترویج خانواده های بدون ازدواج (هم خانگی ها)

تاثیر خانواده در دو بعد قابل توجه است. یک جنبه مربوط به به ثبات در الگوهای رفتاری خانواده است که منجر به سالم سازی الگوهای ارتباطی خانواده می شود و دیگری بحث تحکیم و ثبات شخصیتی افراد خانواده است.

شبکه های ماهواره ای با هدف قرار دادن تحکیم خانواده ، هم الگوهای رفتاری خانواده و هم شخصیت افراد را به سوی سستی و تزلزل هدایت می کند. یکی از الگوهایی که ماهواره برای مخاطبان خویش در نظر می گیرد تبلیغ آزادی های نامحدود و زندگی مشترک بدون ازدواج یا وصلت آزاد است که عملاً نوعی ازدواج بدون پیوند های قانونی یا شرعی است. ترس از آسیب دیدن ، آرزوی قابل قبول بودن و به خصوص میل به آزادی جنسی و فرار از مسئولیت چیزهایی است که از نارسایی بلوغ عاطفی سرچشمه می گیرد. الگویی نیز که سازندگان برنامه های ماهواره ای برای ترویج پدیده ی آزادی مطلق در نظر گرفته است ، ارضای غریزه جنسی جوانان از طریق روش ((انتخاب دوست و رفیق)) می باشد ، روشی که در غرب معمول است و آغازگر یک زندگی مشترک جدید بدون ازدواج می باشد. غیر رسمی شدن ازدواج که به عنوان یک فرهنگ وارداتی به خصوص در شهرهای بزرگ پدید آمده ، به معنی کمرنگ شدن هنجارهای اجتماعی است که رفتار مردم را در رسوم معمول جامعه مانند ازدواج تعریف می کنند. برنامه های ماهواره ای با ترویج این الگوی نابهنجار باعث می شوند دختران و پسران جوان خود را ملزم به تشکیل خانواده نبینند و ترویج دهند که این شکل از الگوی تشکیل خانواده را تجربه کنند. الگویی که این شیوه از زندگی را در همه ی جوامع ، طبیعی جلوه می دهد و سعی در تغییر بنیان های فکری مخاطبان دارد.

تاثیرات ماهواره در تزلزل بنیان خانواده

برنامه های نامناسب ماهواره به دنبال ترویج احساس آزادی مطلق و یا همان لیبرالیسم جنسی به دنبال ایجاد آزادی برای روابط جنسی مطلق بوده و با ترویج فرهنگ خود ، تمامی افکار مخاطبان خود را متوجه تلذذ جنسی کرده است.

ماهواره سطح تعمیم پذیری مسائل خصوصی را افزایش داده و سکس را لازمه ی زندگی امروز می شمارد و با برنامه های غیر اخلاقی انتظارات کاذب جنسی را در مردان بوجود می آورد.

زنان هم در پاسخگویی به این تنوع طلبی دچار مشکل می شوند و تکرار برنامه ها و انگیزش هایپی درپی باعث می شود که تنها به تلذذ جنسی توجه داشته و در این راه تمامی انرژی معنوی و مادی خود را از دست داده ، نتیجه ی طبیعی و فاجعه آمیز آن در مورد عمومی شدن مسائل خصوصی وپرده دری و نابودی بنیان های اخلاقی و حریم شکنی و گسیختگی بنیان خانواده می گردد. از دیدگاه این برنامه ها ، همسر قانونی از لحاظ

روانی یک مزاحم به شمار می رود و تعهد و پایبندی به بودن در کنار همسر بی معنی می باشد ، و با این تلقین که زنان موجوداتی آسیب پذیر هستند و باید مورد سوء استفاده پرخاشگری ، تجاوزجنسی و آزارجنسی قرار گیرند ، چرا که این نوع رفتار از دید آنها علامت تداوم سیستم مردسالاری است. این تصاویر زنان را مطیع و تسلیم پذیر نشان می دهند و ارزشهای حقیقی یک انسان را تا حد سکس تنزل می دهد ، نقش و جایگاه افراد خانواده مبهم و نامشخص می شود ، بویژه در مورد زنان که در اوج تحول قرار دارند (بهنام ۱۳۸۳). افرادی که بیشتر وقت خود را پای چنین برنامه هایی می گذارند ناخودآگاه حوزه های تعاملی خود را کاهش می دهند. الگوهایی متناقض و نامتعارف دریافت کرده و به صورت فریبکارانه نیاز خود را در محیطی خارج از چارچوب خانواده ارضاء می کنند. همین طور فراگیری لذت های تخیلی و هیجانی از طریق ماهواره ، به صورت معظلی جهانی در آمده ، بسیاری از افراداز این طریق به هیجانات و لذت های آنی دست می یابند. گزارشات تحقیقی حاکی است که اغلب کودکان و نوجوانان در جوامع امروزی از طریق فیلم های جنسی ماهواره با مسائل جنسی آشنا می شوند که این موضوع آغاز انحراف و اختلال جنسی در آنان می شود و جنبه های آسیب شناسی رفتار جنسی در مخاطبان به خصوص جوانان کم سن و سال افزایش می یابد. علت اصلی بسیاری بیماری ها و اختلالات جنسی در افراد فراگیری و اجرای رفتارهای نا متعارف جنسی است که در اثر الگوبرداری از برنامه های ماهواره می باشد. چنین وضعیتی همچنین می تواند این دیدگاه را در فرد ایجاد کند که پیمان ازدواج به دوران آزادی دختروپسر خاتمه می دهد زیرا پس از ازدواج این آزادی محدود می شود. به همین جهت بینندگان منفعل ترجیح می دهند که یا اصلاً ازدواج نکنند، یا با تاخیر،ازدواج کنند. زیرا در بیرون از خانه و دور از ازدواج رسمی می توانند با تنوع و آزادی جنسی بیشتری ارضاء شوند. از این رو هنجارها و ارزشهایی که چنین شبکه هایی سرلوحه ی برنامه های خود قرار می دهند ، نه تنها مروج ارزشهای دینی و اخلاقی نیست ، بلکه خود عامل ایجاد ناهنجاری ها در سطح خانواده گشته ، برای ترویج و تثبیت افکار ، ایده ها و باورهای شخصی و گروهی مخاطب را به سوی بی بندوباری و انحراف سوق می دهد. امری که در جامعه ای مثل کشور ما بسیار ناپسند و خلاف عرف و اخلاق عمومی است و این نوع رفتار با فرهنگ دینی ما همخوانی ندارد. چنین مسائلی حتی در جوامع غربی نیز به عنوان نابهنجاری وجود داشته و با این ناهنجاری ها برخورد می شود ، اما شبکه های ماهواره ای به بیننده منفعل اینگونه القاء می کند که در کشورهای غربی چنین روابطی مورد پذیرش می باشد ، این رسانه « به واسطه ی بار فرهنگی که دارد تأثیر بسیار زیادی برچگونگی فرهنگ و نظام آموزشی افراد جامعه می گذارد.» (منادی ۱۳۸۵). چرا که قدرت فوق العاده ای روی اذهان آدمی دارد ، قدرتی که تا کنون سابقه نداشته است ، اگر در مقابل نفوذ آن مقاومت نکنیم ، ما را از جاده تمدن دور خواهد کرد (پوستی ۱۳۷۹).

زدن زیرآب بنیان خانواده:

در خانواده با معیارهای اسلامی ، مرد احساس مسئولیت عمیقی در قبال اعضای خانواده ی خود دارد و خود را موظف به حفظ حریم خانواده می داند و این تلقی باعث تعهد مرد به بانوی خانهٔ خود و فرزندان برای تأمین نیازهای آنها می شود. در برنامه های ماهواره ای مرد خانواده به عنوان یک فرد مطرح می شود که امیال فردی اش معیار رفتارهای او هستند. چنین فردی خود را متعهد به دیگر اعضای خانواده نمی داند و خود او مقدم بر تمام مناسبات خانوادگی است و برای تأمین امیال و نیازهای خود می تواند روابط مقدس خانوادگی را زیر پا بگذارد. چنین مردی مطلوب زن ایرانی و غیرت زنانه ی او نیست و لذا مرد خانواده را تکیه گاه محکم خود و فرزندانش می خواهد. از سوی دیگر برنامه های ماهواره ای زن را نیز به همین ترتیب یک فرد تعریف می کند که امیال او مقدم به هر فرد دیگر از جمله اعضای خانواده است. چنین زنی نیز مطلوب مرد در خانواده ی ایرانی با آموزه های اسلامی نیست که زن را مدیر منزل و مسئول تربیت فرزندان و تنظیم ارتباطات اجتماعی تلقی می کند. بر همین قیاس فرزندان در خانواده ی اسلامی دارای نقش ها و موقعیت های تعریف شده هستند که حقوق و تکالیفی را در رابطه با پدر و مادر و خانواده به عنوان یک نهاد به عهده دارند. برنامه ها و سریال های ماهواره ای این نقش ها را دگرگون معرفی می کنند و برای مثال یک دختر یا پسر جوان در خانواده ی غربی را آزاد از تعهدات به پدر و مادر و نهاد خانواده نشان می دهند. چنین تصویری باعث تعارض نقشی در فرد می شود و در حالی که فرهنگ و واقعیات زندگی تکالیف دیگری برای او تعریف کرده اند و البته متناسب با این تکالیف ، حقوقی نیز برای او در نظر گرفته اند که فرزند یک خانواده ی غربی از آنها محروم است. بر این اساس برنامه های ماهواره ای با تعقیب یک خط سیر فکری که مهمترین مفهوم آن «فردگرایی» است ، سعی در بازاندیشی مناسبات خانوادگی دارد. اولین گام در این مسیر تعریف مجدد نقش عای اعضای خانواده است. در حالی که این نقش ها و حقوق و تکالیف تعریف شده برای آن، حاصل پیشنیهٔ دیرین خانواده در ایران بر اساس تعالیم اسلامی است و اجزای آن با هم انطباق یافته اند و به هماهنگی رسیده اند. بر این مبنا برخی از مهم ترین آسیب های ماهواره برای حانواده و اعضای آن در کشور ما عبارتند از: ترویج فردگرایی ، بازاندیشی نقش ها ، تعارض فرهنگی ، نا آرامی ذهنی و نارضایتی ، که خود در میان زنان و مردان و فرزندان خانواده و نهایتاً بعنوان اعضای اجتماع ، اثرات متفاوتی دارد. با تضعیف خانواده ، تکیه گاه فرد و پایگاه اجتماعی و اقتصادی اش تضعیف می شود و باید پیش از نهادهای فرهتگی یا سیاسی ، خود فرد جلودار مبارزه با عناصر بیگانه و متعدد به حریم خانواده اش باشد.

سست شدن بنیان خانواده

از دیگر تبعات حضور بدون کنترل و حتی با کنترل ماهواره بر خانواده است ورود ماهواره به خانه را می توان به منزله ورود یک فرد نامحرم و لاابالی دانست که دوست ناباب برای فرزندان است، درصدد اختلاف افکنی بین زنها و شوهرهاست ، به ناموس افراد چشم طمع دارد ، دین افراد را می گیرد ، مرزها و حریم های خانواده را می شکند ، به آسانی حقیقت های سیاسی و اجتماعی را وارونه جلوه می دهد، دزد وقت افراد است و اگر بتواند حتماً سرک هم به کیف پول افراد خواهد زد ، خرید ماهواره به منزلهٔ دعوت این فرد ناباب به منزل هاست. مجاز شمردن خیانت زن به شوهر و زشتی زدایی از روابط قبل از ازدواج و حتی حاملگی بدون روابط قانونی ، اهانت به والدین و بی توجهی به آنها ، نفوذ جادو و طلسم در زندگی روز مره بازیگران همه و همه باعث شده فیلم ها و سریال های ماهواره به طور هدفمند عفت و اخلاق اجتماعی را نشانه گیری کنند.

الف. دختران فراری

از مهم ترین کارکردهای سریال ها و فیلم های پخش شده در ماهواره ، آزادی در خارج از خانه هاست، به این معنا که افراد مخصوصاً دختران جوان را که به صورت سنتی و فرهنگی در خانواه ها با محدودیت هایی روبرو هستند را دچار حس زندانی بودن در خانه می کنند. این فرایند روانی به صورت خیلی ساده با مقایسهٔ دختران موفق یا آزاد سریال ها و فیلم ها ، وضعیت دختران قربانی در ذهن وی شکل می گیرد ، کم کم با عدم مدیریت صحیح در خانواده ها تبدیل به یک عقده و در نتیجه فرار یا رویگردانی دختران جوان از فضای امن خانه می گردد. چنین پدیده ای در خانواده های که از ساختار درستی برخوردار نیستند شدیدتر است.

ب. بدحجابی و زنان خیابانی

طبیعی است که وقتی در خانواده ها ، بدون هیچ محدودیتی اعضای خانواده پای ماهواره می نشینند و فیلم هایی را می بینند که برای خانواده مناسب سازی نشده است ، و بی حجابی در آن به عنوان یک امر عادی موج می زند. به مرور از حجاب ارزش زدایی و زنان خانواده ترجیح بدهند که با حجاب کم رنگ تر یا احیاناً بی حجاب در جامعه حضور پیدا نمایند. این مسئله با عمومی تر شدن بی حجابی و حتی استقبال نامحرمان از حضور بی حجاب زنان در جامعه تبدیل به ایجاد فضای خودنمایی برای نامحرمان و در ادامه روند دور شدن از دیده شدن در خانواده تبدیل به پدیده زنان خیابانی یا شکل گیری روابط نامشروع بین افراد متأهل می گردد. نمونهٔ زشت این آسیب را می توان در بین زنان جوانی دید که علی رغم متأهل بودن با آرایش های بسیار زننده به همراه دختر کوچکشان که وی نیز آرایش شده است در خیابان ها دید ، زنانی که از بروز دادن رفتارهای دوستانه با مردان نامحرم در خیابان ها هیچ ابائی ندارند.

ج. تأثیر منفی بر روابط بین افراد ، اختلاف خانوادگی و شکستن حریم های خانواده

وقتی افراد در برنامه های ماهواره می بینند که افراد چقدر با انزواطلبی و حتی مقابله با افراد خانواده شان و یا حتی خیانت به آنها می توانند موفق باشند ، این خانواده را به سوی اختلاف داخلی ، کم اهمیت شدن نقش پدر ، ایجاد اختلاف بین زوجین و دوری فرزندان از والدین می کشاند. یا در سوی دیگر،وقتی که پدر یا مادری به همراه پسر یا دختر جوانشان نظاره گر تصاویر فیلمی هستند که در آن یک معاشقه ولو خفیف صورت گیرد ، همین مسأله موجب از بین رفتن پرده های حجاب بین افراد خانواده و در نتیجه شکستن قبح افعال می گردد. تنها خدا می داند که در خانواده ای که قبح افعال شکسته شده باشد ، چه اتفاقات بدی رخ خواهد داد. حضرت علی در مورد حیا فرمود: الحیاء فعل القبیح یعنی حیا از انجام افعال قبیح جلوگیری می کند. و واضح است که در نبود حیا و شکسته شدن حریم خانواده چه اتفاقات شومی رخ خواهد داد.

د. ترویج هوس خواهی و تنوع طلبی

آنچه در سریال ها و فیلم های نمایش داده شده در ماهواره مشاهده می شود ، بازیگرانی هستند که صرفاً به خاطر زیبایی هایشان جلوی دوربین ها حاضر می شوند ، و در سرتاسر پخش برنامه، زیبایی های ظاهری و جسمی شان به صورت بسیار پررنگ نمایش داده می شود به گونه ای که محرک شهوات افراد باشد. در طرف دیگر قضیهٔ عموم سریال ها و فیلم هایی که برای مخاطب ایرانی و مسلمان ماهواره آماده سازی می شود ، سعی می شود که در آن برای افراد حق چشیدن روابط دیگر علاوه بر روابط زناشویی را محفوظ بداند. همین مسئله علی الخصوص در مردان موجب این می گردد که حتی برای تفریح که شده به دنبال رفع عطش تنوع طلبی شان باشند. و حتی اگر به دلایل خودداری از انجام اعمال خارجی اعمال ، خودداری کنند ، ولی ذهنشان درگیر این مسأله باشد. کمترین اثر این آسیب کم رنگ شدن رابطهٔ عاشقانه بین زن ها و شوهرها و عدم رضایت و تمایل جنسی خواهد بود. در حوزهٔ فردی هم مهمترین آسیب های ماهواره در حوزهٔ فردی و شخصیتی و تشتّت ناآرامی فکری و عدم امنیت روانی ، عدم اعتماد به اطرفیان و دروغگو دانستن همه یا اکثر افراد ، لیجاد روحیهٔ دوگانگی شخصیتی در دراز مدت و بروز ناهنجاری های فردی و اجتماعی ، القای افسردگی و غم و ناامیدی بویژه در بین جوانان ، سیاه نمایی و مسموم کردن جوّ فکری ، همچنین ترویج هیجان کاذب خصوصاً در ابعاد سیاسی و احساسی انسان می باشد. همچنین مهمترین آسیب های ماهواره در بحث فرد در خانواده تضعیف و نادیده گرفتن پیوند ، حق مسلم زناشویی ، القای تجربه به چندین باره عشق توسط زن و مرد حتی بعد از ازدواج ، بی فرهنگ و بی کلاس معرفی کردن والدین دارای فرهنگ سنتی و اصیل ، القای موضوع که عشق گمشدهٔ هر فرد ، دنبال او می گردد و معرفی دوست دخترها و دوست پسرها به عنوان دوستان خانوادگی و نه تنها به عنوان عاشق و معشوق می باشد.

به عنوان چشم های شیطانی

در راستای علت استفاده از برنامه های نامناسب ماهواره در میان برخی از خانواده ها می توان مثال معرفی را مطرح کرد که بسیار قابل تداعی است و آن اینکه همه می دانند مصرف سیگار برای سلامتی انسان و حتی اطرافیان مضّر است ولی بسیاری از افراد و حتی بعضی از پزشکان نیز سیگاری هستند و قدرت ترک آنرا ندارند. ماهواره ها نیز اگرچه بر خلاف سیگار در کنار سایر اختراعات بشری فواید بی شماری خصوصاً در بخش های علمی و تحقیقاتی هواشناسی و... دارد اما آنچه که امروزه در سطح جامعه از آن به عنوان برنامه های ماهواره نام برده می شود همان امواج شیطانی است که حقیقتاً موضوعات آموزنده آن در حداقل جایگاه قرار دارد. همچنین چون عمده مردم ما هم مسلط به زبان خارجی نیستند(شبکه علمی ماهواره ها با زبان های خارجی پخش می شود) مراجعه عمده استفاده کنندگان از برنامه های ماهواره ای یا به برنامه های ماهواره ای فارسی زبان است که بودجه و برنامه های آن از سوی قدرت های سلطه گر تأمین می شود و بازی گردانی آن هم به عهدهٔ سلطنت طلبان و گروههای مجذوب فرهنگ غربی می باشد و یا آلوده به صحنه های سکس و... که در هر دو حالت نگاه و رویکرد علمی هیچ جایگاهی ندارد. واقعیت این است که امروزه رسانه ها در همهٔ کشورهای جهان، نقش بسیار ویژه ای در پیدایش تحولات اجتماعی و فرایند شکل گیری نگرش ها و دیدگاهها ایفا می کنند و در ایجاد بخش مهمی از ساختارها ، هنجارها و ارزش ها و ضدارزش ها هم سهم و جایگاه بسیار مهمی دارند. از این رو خانواده ها باید به ارزش های همان رسانه ها نیز دقت کنند تا مطمئن شوند اطلاعاتی که از آن رسانه ها به دست خانواده خصوصاً فرزندان می رسد از مجاری مطمئن و سالمی می باشند. نکتهٔ دیگری که نباید فراموش کرد این که وظیفهٔ آدمی برای حفظ سلامت نفس بسیار مهم و حساس است و همانطور که یک غذای مسموم می تواند انسان ها را بیمار و حتی از بین ببرد. یقیناً برنامه های خاص ماهواره ای هم می تواند یک فرد یا اجتماع را هم بیمار و نابود سازد. کما اینکه همه ما دراین باره نمونه های فراوانی سراغ داریم و اگر ریشه بسیاری از بزه ها و ناهنجاری های اجتماعی را که اکنون در سراسر دنیا تقریباً به یک شیوه انجام می شود جستجو کنیم، در خواهیم یافت که همه آنها از یک آبشخور به نام ماهواره ها سرچشمه گرفته اند. البته همین ماهواره ها هم خبرهای ناگواری را حتی از کشورهای غربی به گوش ما می رسانند که چنان سرنوشتی اگر نصیب هر ملتی شود، نابودی آن در آینده ای نه چندان دور قطعی خواهد بود. افزایش شدید آمار کودکان نامشروع ، کاهش زاد و ولد ، رسوایی های اخلاقی مقامات و شخصیت های به اصطلاح درجه اول این کشورها ، افزایش شدید مصرف مشروبات الکلی ، قرص های اکس ، افزایش افسردگی و شمار خودکشی و قتل گسترش باندهای فساد و فحشا و قاچاق زنان و کودکان و... همه و همه خبرهای ناگواری است که حتی اعتراض اندیشمندان غربی راهم در پی داشته است و جامعه شناسان و طرفداران حریم خانواده و اخلاق را در کشورهای غربی نگران کرده است.

هدف اصلی پخش فیلم ها و سریالها در شبکه های ماهواره ای:

۱. ایجاد خانواده بی قید در برابر خانواده های سنتی

در خانواده های سنتی پدر و مادر از جایگاه ویژه ای برخوردار هستند. جایگاه ویژه پدر و مادر به صورت طبیعی مانع بسیاری از انحرافات است. وقتی فرزند در تصمیم های خود به نظر پدر و مادر خود توجه می کند ، راه برای تن دادن به کارهایی که نهاد خانواده را تحت الشعاع قرار می دهد تنگ می شود. اما در شبکه های ماهواره ای یکی از اصلی ترین کارها خارج کردن پدر و مادر از محوریت خانواده و معرفی آنه در اندازهٔ زمینه ساز تولد است. یعنی پدر و مادر کسانی هستند که به جهت قانون طبیعت زمینه ساز تولد فرزند هستند و باز هم به جهت همین قانون طبیعت باید تا مدتی که فرزند توانایی مراقبت از خویش و پاسخ به نیازهای روزمرهٔ خود را ندارد ، از او مراقبت کنند. اما وقتی که فرزند از آب و گِل در آمد ، پدر در حد یک کارگر برای تأمین مخارج و مادر هم در حد یک خادم برای انجام وظایفی مانند آشپزی و رخت شستن و اتو کشیدن و... پایین می آید. در این خانواده پدر و مادر نقشی در تربیت فرزند خود ایفا نمی کنند. شبکه های ماهواره ای بدون اینکه حساسیت خاصی ایجاد کنند باورهای ما را فتح می کنند و خانواده بی قید را در مقابل خانواده دینی عَلَم می کنند. اگر خانواده از حالت مقید بودن و دینی خود بیرون آمد ، آن جامعه محکوم به فناست کما اینکه در غرب این اتفاق در حال افتادن است.

۲. ترویج و عادی جلوه دادن خیانت زن و شوهر به یکدیگر

غرب به این نتیجه رسیده است که تا وقتی زن و شوهر در خانواده سنتی به وفادارند و روابط در محدوده خانواده منحصر می شود ، نمی تواند خانواده سنتی را از هم بپاشاند. به همین دلیل یکی از اصلی ترین شگردهای آنها برای به هم ریختن خانواده سنتی ، ترویج خیانت همسران به یکدیگر و عادی جلوه دادن اینها به ویژه خیانت زن به شوهر ، مخصوصاً اگر زن متوجه شد شوهرش به او خیانت کرده است یک حق مسلم و طبیعی بداند که او هم به شوهر خیانت کرده و انتقام بگیرد. به شدت در سریالها این موضوع را تبلیغ می کنند. اگر زنی در محدودهٔ ارتباطات خود آن قید وفاداری را کنار زد دیگر نمی تواند همسر و مادر خوبی باشد. در این صورت خانواده ای بوجود نمی آید. ستون خیمه خانواده های سنتی مادر است. تجربه شده که در بسیاری از موارد پدر خانواده وقتی بی قید بوده است ، آن خیمه خانواده برپا مانده است ، مادر با آن ایثارو فداکاری ،زندگی را حفظ نموده است.

عوامل گرایش به ماهواره در خانواده

۱. تمایل خانواده های ایرانی به دیدن سریال و ترجیح آن به فیلم سینمایی ، تا جائیکه بسیاری از کانال های ماهواره ای اکنون اقدام به پخش سریال در میان برنامه های عادی خودنموده اند.

۲. تمرکز شبکه های ماهواره ای به حوزه هایی از زندگی اجتماعی که جزء حوزه های ممنوع و بعضاً تابوهای جامعه ی ایرانی به شمار می روند ، مانند روابط آزادانه با جنس مخالف ، نوشیدن مشروبات الکلی در مواقع جشن و غم ، عدم تقید به ظواهر مذهبی و کافی بودن داشتن نیت پاک ، روابط نامتوازن میان افراد دارای اختلاف بسیار و بسیاری موارد دیگر از این قبیل.

۳. بیننده در بسیاری موارد به خود حق می دهد تا با ذهن خسته از کار روزانه و یادگیری های اجتماعی خود را با دیدن برنامه هایی بدون محتوا ، اما سرگرم کننده و جذاب هر چند مضر آرام نماید.

۴. وجود برخی سریالهای کم جاذبه ی داخلی که فاقد پاسخگویی به نیاز سرگرمی و رفع خستگی برای دسته ای از مخاطبان ایرانی است.

راهکارهای پیشنهادی

۱. تقویت فرهنگ خودی و نشان دادن ارزش های بالای آن به سطوح پایین جامعه ، دفاع از ارزش های ملی ، ارتقاء سطح آگاهی افراد ، ترویج زندگی معنوی و تقوا ، ترویج الگوهای رفتاری صحیح در خانواده و جامعه.

۲. حرکت مقابله ای صدا و سیما برای ساختن و بازنمایی مجدد ارزش های جامعه و صیانت از حریم خانواده به منظور مقابله با اثرات منفی فیلم های مناسب ماهواره ای.

۳. حرکت آگاهانه و صحیح مدیران فرهنگی جامعه برای کاهش اثرات منفی برنامه های ماهواره.

۴. وظیفه اصلی مسئولان فرهنگی ، ایمن سازی افراد به ویژه نوجوانان و جوانان در برابر هجوم بیگانگان و افزایش قدرت مقاومت آنان است. ایمن سازی نیز با برنامه ریزی های اساسی برای گسترش شناخت معارف اسلامی و باورهای اعتقادی و مذهبی در جامعه میسر است که می تواند با گذشت زمان ، افراد جامعه را به خودآگاهی و خودباوری برساند. به عبارت دیگر باید جوانان عزیز را به گونه ای تربیت کرد که آگاهانه و با اختیار کامل از گناه دوری کنند تا بتوانند از ماهواره به عنوان برنامه تکمیلی بهره مند شوند.

۵. تبیین صحیح پیامدهای منفی ماهواره برای جوانان و والدین آن ها با بهره مندی از مطبوعات ، رسانه ها و انجمن اولیا و مربیان مدرسه.

۶. بی شک محدود آفرینی در استفاده از برنامه های ماهواره بدون جایگزین کردن برنامه های سازنده و مورد علاقه جوانان در رسانه های ملی به نتیجه نخواهد رسید. بنابراین گسترش شبکه های رادیویی و تلویزیونی و توسعه ی برنامه های گوناگون ، باید جزو برنامه های اساسی دولت مردان ، به ویژه مسئولان صداوسیما قرار گیرد.

در اینجا به منظور پیشگیری از گسترش تمایل به برنامه های تلویزیونی ماهواره ها و جلوگیری از تبعات ویرانگر آنها ، چند پیشنهاد ارائه می شود:

۱. توجه به نیازهای طبیعی و مشروع مخاطب: رسانه ملی می تواند با توجه به نیازهای طبیعی مخاطبان ، معرفی الگوها و مدهای مناسب و بومی در مقابله با رسانه های بیگانه است. رسانه می تواند با شناختی که از نظام فکری و اجتماعی مخاطب خویش دارد ، پاسخگوی نیازهای آنان باشد.

۲. ارائه الگوهای مناسب و تبیین پوچی و بیهودگی الگوهای بیگانه: الگوهایی می توانند سبب رشد دیگران شوند که خود رشد یافته باشند. افرادی که در مسیر هدایت ، محکم و استوار هستند و آگاهی به علوم و معارف الهی دارند ، تضمین کننده رشد و کمال انسان ها هستند و باید به عنوان الگوهای موفق و مناسب در رسانه معرفی شده و به نقش آنان در سلامت اخلاقی و اجتماعی و تحکیم بنیان های خانواده پرداخته شود.

۳. تلاش برای تولید سریالهای قوی ، متناسب با باورهای ملی-مذهبی ؛ کیفیت و محتوای سریالهای داخلی باید به دقت بررسی شود. اگر پیام ها چندان ارتباط ومناسبتی با بافت اجتماعی جامعه نداشته باشند ، جاذبه ای هم برای مردم نخواهند داشت. از اینرو سبب گرایش بیشتر مخاطبان به سمت ماهواره گردیده ، و به مرور تنوع و تکثر شبکه های داخلی نیز به پخش برنامه های نمایشی گذشته و تکرار آنها می انجامد.

نتیجه گیری:

برنامه ریزی جهان غرب در جهت هویت زدایی ، دین زدایی ، خانواده ستیزی و خانواده گریزی است و بر اساس این محورها به تولید فیلم و برنامه می پردازد. نگاه اساسی فیلم هایی که توسط رسانه های غربی تولید و از طریق ماهواره به طور رایگان در اختیار خانواده قرار می گیرد از میان بردن نگاه عفیفانه مرد و زن در خانواده است. آنها تلاش می کنند تا زیور عفاف را به عنوان یک عامل مخرب جلوه دهند و تعهد و پایداری افراد خانواده را نسبت به هم از میان ببرند. تاثیر برنامه های کاهواره بر فرهنگ خانواده ها ناشی از قدرت نفوذ و تاثیر گذاری رسانه در جامعه است. رسانه های دیداری و شنیداری بخشی از منش و اخلاق افراد جامعه را تحت تاثیر خود قرار می دهد. اگر خانواده ها به صورت مداوم و مستمر مخاطب برنامه های ماهواره باشند ، قطعاً تاثیر بسیار عمیقی بر آنها خواهد گذاشت ، بویژه دختر و پسر جوانی که آمادگی پذیرش افکار مختلفی را دارند.

تبلیغات سوء شبکه های ماهواره ای اثرات مخربی ذر اعتقادات ، تفکرات ، شخصیت و تربیتخانواده ها بویژه زنان و جوانان دارند و افراد را از تفکرات و اعتقادات صحیح خود جدا می کنند. تمام هدف این برنامه ها نابودی

سلامت فکر و رفتار افراد است. مشاهده دائم برنامه های نامناسب ماهواره افراد را دچار حالت مسخ شدگی و از دست رفتن عقلانیت می کند و خانواده های تحت الشعاع این برنامه ها از مسیر اصلی تربیتی خود که رشیه در مکتب اسلام دارند فاصله می گیرند.

منابع:

۱)شکربیگی ، عالیه (۱۳۹۱). رسانه ، زنان و مناسبات خانواده ، نشست انجمن جامعه شناسی ایران.

۲)آزاد ، تقی ، رسانه ها و فرهنگ ها ، سروش ، تهران ، ۱۳۷۲.

۳)ثنایی ، باقر (۱۳۷۹). آسیب شناسی خانواده ، نشریه ی پژوهشی تربیتی ، سال اول ، شماره ی ۳.

۴)خیری ، حسن ، ((دین ، رسانه ، ارتباطات اجتماعی)) ، پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی ، قم ، چاپ اول ، ۱۳۸۹.

۵)رفیعی ، زهرا ، آسیب شناسی خانواده ی ایرانی ، نشریهٔ همشهری ، ۱۳۸۴/۱۱/۲۴.

۶)زندی ، مجید ، چشم های شیطانی ماهواره ، نشریهٔ جمهوری اسلامی ، ۱۳۸۵/۰۶/۱۴.

۷)نگارش ، حمید ، و گروهی دیگر ، تبلیغ دین از منظر دین ، زمزم هدایت ، قم ، چاپ اول ، ۱۳۸۳.

۸)هوور ، استوارت ، ترجمهٔ مجید اخگر ، ((برگزیدهٔ دانش نامهٔ دین ، ارتباطات و رسانه ، هنر و اندیشه ، قم ، چاپ اول ، ۱۳۸۸.